

Léda emléke egy szegényasszony szobájában

(A Délmagyarország munkatársától) Ismét elérkeztünk Ady Endre halálának évfordulójához. A lapok — nemcsak a magyar, hanem a külföldi lapok is, főként a francia és a svájci újságok — megemlékeznek az évfordulón Ady Endre életéről. Sokan élnek még, akik kortársai; barátai és ellenségei voltak. Számuk egyre fogy, mert szerinte a temetőben egyre sokasodnak a sírok. Ellenség és barát, korlelő és kortárs végtelen nyugalomban nyújtja ma már egymás felé a csontkezeket, amelyek egykor föllet fogtak, vagy könyvet emeltek a szem elé. És Ady Endre hallgat királyi magányában. Mint ahogy egykor feje felett most sírja felett hullámszél az emberi szenvedély tengere.

A MAI KOR

hangja már nem lehet a bírálat megnyilatkozása, csupán az emlékezés. Halála pillanatában döbentünk rá, hogy ki volt Ady, mit jelentett az egyetemes magyarságnak, mit jelentett a magyar jövőnek és mit tett a Dévénynél betört új dalaival a magyar múlt megőrzéséért. Marcel Brion írja Lorenzo il Magnifico című könyvében, hogy az ember akkor kapja meg igazi arcát, amikor a vonásokat a halál már megmeregíti. Addig az arc, az élet mindig változik; mindig lesz. Létezni a maga valóságában azonban csak akkor kezd, amikor már nem hallja többé a fül a földi lépteket. S talán ezért van az, hogy az élvemaradtak a temetők csöndjében rajzolják meg hűségeken az egykor élők életét. Emlékeket, nem ismert apróságokat gyűjtönek össze, hogy azokból összerakják akár művészi, akár kontár kezekkel az eltűnt élet mozaikképét. És mulhatnak évek, rohanhat az idő s rázúghat Pompéi falaira a Vezuv hamuesője: ez a mozaikkép soha nem tűnik el; elővillan a föld sötéte alól, foszforeszkál az éjszakában: lepereg róla az idő és tér minden pernyéje. Ezek az összegyűjtött apróságok nem ismert rejtelmekbe engednek bepillantást, elviszik az élőket egy másik és igazabb élet birodalmába, ahol minden megszépül, mert minden emlékké válik az idő rohanásában.

MEGSZÁMLALHATATLAN

az emlékgyűjtemények, a tanulmányok, cikkek sorozata, amely Ady sírján meggyújtotta az emlékezés lángjait. S vizsgálódva az egykor papírra vetett emlékek sorai között, alig tud az ember választani közülük: melyik áll legközelebb hozzá és melyik áll legközelebb Adyhoz? S ha arra a kérdésre akar az ember feleletet találni, hogy a halott Ady ott van-e mindenhol, ahol eltűnt idők esodát őrizni tudják az emberek, akkor tán a legmeghatóbb választ ak-

kor kapja, ha megáll szemben egy szegényasszonnyal, akit Vincze Józsefnek keresztelek s aki egykoron Léda asszony mosónője volt.

Évekkel ezelőtt Darvas József írt erről az asszonyról s arról a ragaszkodó szeretetről, amellyel az a földhöz ragadt szegény asszony őrizte a neki maradt Ady-emléket. S ha a mostani évfordulón felelevenítjük ezt az emléket, tán azért tesszük, hogy a halott Adyval együtt elmenjünk oda, ahol nincs pénz arra, hogy verseskötetet vegyenek, ahol még kenyérre sem nagyon telik a keresetből, ahol a nyomor álmodik, ahol a szegénység stigmái égnek az emberek testén s ahol minden kin mellett legszébb álmokként őrzik egy ember emlékét, akiben megérezték a csodát.

A budapesti szükséggláások telepe Kőbánya délkeleti csücskében fekszik a Ceglédi-ut két oldalán.

AKIK ITT ÉLNEK,

azokat a sors dobálta ide, hogy egy-egy vonás legyenek az itteni élet arcán. Középen húzódik zezugos összevisszaságban a Hizlaló-tér, amely a tér nevet csak azért kapta, mert szélesebb, mint az alacsony házak közötti sikátor-folyosó. Ez a rész egy évtizeddel ezelőtt még disznóhizlalótelep volt: az ólakat átépítették, lakhatóvá tették, kitatarozták, kitakarították, hogy a teret ellephessék az emberek. Ma már csak a tér neve utal a multra.

Egy ilyen szükséggláásban két gyermekkel él Vincze Józsefné mosónő. Alig két lépésnyi szobájában alacsony, összetakolt butor áll. A fehérre meszelt falakat megőszítette az idő, csupaszon merednek rá a butorokra. Csak az ágy fölött van két bekeretezett kép. A velencei Sôhajók hidját ábrázolja az egyik, a másik egy bibliai jelenet. És minő a két képen Ady jól ismert kezeirásával a következő mondat áll:

»Lédának sok szeretettel és egy kis csodálattal Adytól, Nagyvárad, 1908. 20/XII.»

Ebben a nyomorlakásban, a szürke falon Léda asszony két emléke függött. Adytól kapta a képeket s amikor halála előtt sor került az emlékek szétosztására: Léda mosónője: Vincze Józsefné kapta meg a Sôhajók hidját és Szent Márk arcképét...

AZ ÖREGASSZONY

évekig dolgozott »Léda méltóságos asszonynak«. Ahogy elmesélte azt, amit ő látott, amit ő észrevett abból a történelemből, amely a magyar irodalomnak egyik legdrágább lejegyzete: több, mint egyszerű mesélés, több, mint emlékezés. Emlék az Ady-emlékek között.

— Nagyon szép ember volt Ady

nagyságos ur — mondta az öregasszony. Es igazán finom ember volt. Nekem mindig azt mondta, hogy olvassam a bibliát, mert az a legigazabb könyv. Nem volt rátartó, nem volt büszke: szoba állt a legszegényebb emberrel is. A nagy fiam akor még kicsi volt, Ady nagyságom ur sokat játszott vele. Tréfálkozott is sokszor, hogy adjam neki, ő majd nagy embert csinál belőle...

— Léda méltóságos asszony sokszor mondta nekem, hogy nagyon nagy költő az Ady nagyságos ur. Azt tudom, hogy a Léda-verseket mindig felolvasta a méltóságos asszonynak. Mert azokat a verseket mind őhozzá írta. Ezeket a képeket a Léda méltóságos asszony adta nekem, hogy legyen nekem is emlékem Ady nagyságos urról. Mert azután, hogy meghalt, sokat beszélgettünk róla. Sokszor ki is kísérttem a méltóságos asszonyt a kerpesi temetőbe Ady nagyságos ur sírjához. Most már Léda méltóságos asszony is ott van, ahogy rekeimmel szoktam kimenni a sírkövekhez...

EZEKET MÉSÉLTÉ

az öregasszony a nyomortelepen, ahol mulhatatlan színekben él a kegyelet. Az idő megsárgítja, a por belepeli a képeket az egyre szürkülő falon. Az asszony hajába egyre több fehér hajszalet sző az évek keze s arcán egyre több ráncot szánt az idő furcsa ekéje. De az emlékezés örök marad. Még akkor is, amikor ez az öregasszony tuljut a földi téreken. Halk léptekkel megy tán majd a végtelen uton, nehogy felébressze Ady nagyságos urat és Léda méltóságos asszonyt. S a gyermekei, akik gyárba járnak, ott hagyják a falon a képet. Őrzik tovább azt, amit az anyjuk őrzött. És majd a gyermekeik gyermekei viszik tovább ezt az emléket az idők végezetéig. Mert Ady nem halt meg. Amikor már kihűlve feküdt a teste az ágyon azon az emlékezes napon, akkor egyik költőtársával cselezte a szobába:

— Bandi, alszol?...

Igen, Ady alszik. Lecsukott szemében nem tükröződik a gyertyaláng, de nagy táltos-szeme nézi, nézi a világot. Hulló évek menetelnek a sírja fölött, az élete fölött. S az évek záporában, díszes paloták szobáiban és nyomortelepek szürke falain él és őrzik az embereket a halott Ady. Őrzik, mert ma őrizni kell. Őrizni, jobban, mint ahogy az emberek, az élők őrzik egymást. S nyugtalan lelke szerzte járkál ma mindenhová. Akkor nyugszik tán majd meg s pihen el a temetői csöndben, ha sírja körül egyszer majd ismét csönd lesz a világon. (m. l.)

Zágrábról jelentik

Zágráb, január 31. Dr. Altgeyer Branimir, a horvátországi németek vezére cikket írt a *Nova Hrvatska* zágrábi lapba, amelyben beszámoló ad a horvátországi németek életéről. Ismerteti a horvát államfő új törvényét, amelyekkel rendezte a németek helyzetét. A németeknek két zászlójuk van az úszelasa hadseregben s ezek a boszniai kommunisták ellenes harcokban átestek a tűzkeresztségen. Mindenütt megnyitották a német iskolák a német gyerekek részére. Horvátországban közel 200.000 német él. Megemlíti dr. Altgeyer, hogy ahol a németek nagyobb számban élnek, eredményesen használják a közigazgatásban a német nyelvet. Cikkét ezekkel a szemekkel zárja: a horvátországi németek teljesen szabadon alakíthatják meg nemzeti szociális szervezetüket, hűek a Führerhez, de Horvátországot tekintik hazájuknak, s hűek életüket is feláldozzák érte.

stefániai öreg vár falai közé. Ez a terv azonban az országos felügyelőség ellenkezésén megbukott, nem találta alkalmasnak a várat arra, hogy még átmenetileg is otthont adjon az emlékköveknek.

Ezért aztán úgy határoztak, hogy a várat nem alakítják át és a köveket továbbra is otthagadják a bejárat alatt. A határozatnak fölöttébb örültek azok, akik a stefániai várból kuglipályát óhajtottak csinálni. Szerencsére a kuglipálya-terv is kútba esett. A vár maradt tehát felbemaradt kuglipályatoldalékkal a régi helyén és maradtak a kövek is. Az ügyből akták születtek s a város a maga részéről továbbra is szorgalmasan gyűjtötte azokat a terveket, amelyeknek megvalósítását helyesnek találta. Mint ahogy egy kulturatanácsnoki nyilatkozatban kifejtette: a város igyekszik megoldást találni a Somogyi-könyvtár és az egyetemi könyvtár egyesítésére az új épületben való elhelyezés ügyében, igyekszik — ha másként egyelőre nem lehet — legalább ilyen módon megnagyobbítani a múzeumi célokra rendelkezésre boesátható területet.

Növekvő munka

A nyilatkozat óta hosszú idő telt el s a kövek még azóta sem mozdultak el a helyükről. Készséggel belátjuk, hogy a kulturális ügyosztálynak azóta tetemesen megnövekedett a munkája; intéznie kell elsősorban a bedőlt tetejű móravárosi iskola ügyeit, meg kell vizsgálnia az összes szegedi iskolákat. Gyorsan és hatékonyan kell belefolytania az ügyosztálynak a színházi ügyvezetésbe. Mindez érthetővé teszi némiképpen, hogy a múzeumi problémákkal kevésbé volt ideje foglalkozni. Így történetesen azután meg, hogy a múzeumnak igen sok nagyértékű anyaga árva gyerekként hűzódik meg még ma is a téli szabadban.

Banner professzor indítványa

Most azután életrevaló indítvány érkezett a városhoz. Dr. Banner János egyetemi tanár azt indítványozta, hogy helyezze el legalábbis átmenetileg a múzeum kinnlévő anyagát a fogadalmi templom alagsorában. Ez a megoldás ugyan nem tekinthető véglegesnek és tökéletesen megfelelőnek, de arra mindenképpen alkalmas, hogy megőrizze a köveket annyira, hogy ha egyszer netán bekerülnének a múzeum termekbe, ne tűnjenek 5000 évvel idősebbnek, mint ahány évesek valójában.

Az indítvánnyal most foglalkozott a múzeumi bizottság legutóbb tartott ülésén. Megállapította, hogy a fogadalmi templom alagsorában csak raktárszerűen lehetne elhelyezni. Eppen ezért állnak ennek a tervnek végrehajtásától. Azt mindenesetre megállapította a múzeumi bizottság, hogy a múzeum kicsi és amint a viszonyok engedik, azonnal gondolni kell a kibővítésére.

A kövek tehát továbbra is ott maradnak, ahol vannak. Vajjon ha egyszer valaki feliratot szerkeszt a múzeumi bejárat alá, ki lesz az, akire vonatkoztatva ezt a mondatot véli a falba:

— Rólad beszélnek a kövek...

ORION - STANDARD - PHILIPS SIEMENS - TELEFUNKEN - EKA

stb. gyári rádiókészülékek nagy javítóműhelye a:

"VILLAMOSHANG" SZEGED Széchenyi-tér 9.

Javitok, átalakitok és tervezek bármily e szakmába vágó munkát. A nálam teljesen kijavitott RÁDIÓKÉSZÜLEKEK-ért az 1 évi karbantartást vállalom további különdíjazás nélkül.

Forduljon ma már rádiókészülékének kijavításával szakparoshoz, aki maga is készítő.

Óskeresztény magyar vállalat. — Tisztelettel:

LAULY JOZSEF
technicumester.